

Bo4

*D. 30/27*

# Dr. ION SCURTU

1877—1922

CUVINTE DE AMINTIRE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*de Alex. I. Sapelbatu*



BCU Cluj-Napoca



4060 026 8014

CLUJ,  
CARTEA ROMÂNESCĂ S. A.  
INST. DE ARTE GRAFICE  
1922.

C. 2124.

După o grea și îndelungată  
maladie, care-l ruinase complet  
fizicește, fără însă să-l fi zdrobit  
sufletește ori să-i fi alterat în e-  
lectul, cum, eronat, s'a afirmat  
într'o gazetă locală — profesorul  
Dr. Ion Scurtu s'a stins săptă-  
mâna trecută (23 Iulie) la Bucu-  
rești.

Vestea morții sale, strecurată  
printre informațiile diverse ale  
ziarelor din Capitală, va fi impres-  
ionat, negreșit, dureros pe atâ-  
ția din cei ce l-au cunoscut, apre-  
ciat, stimat și iubit pe răposatul,  
mai ales aci, la noi, în Transil-  
vania. Căci în afară de munca sa  
inteligentă și stăruitoare pentru  
a-și face o carieră cât mai dis-  
tinsă în viață și a-și dobândi în  
societatea românească locul la  
care această muncă și calitățile  
sale spirituale și morale îi dădeau  
dreptul să ambiționeze, Ion Scurtu  
a avut până bine de curând, când

boala nemiloasă l-a țintuit în chilia de suferință și l-a izolat de lumea care l-a dat așa de ușor uitării, a avut, zic, mai ales ca tânăr student, o viață de frumoasă și nobilă agitație, prin care și-a impus numele pretutindeni dincoace de munți, câștigând simpatia deosebită și prietenia prețioasă a multor fruntași ai vieții noastre politice și naționale de pe vremuri.

\*

Fiu al fostului profesor Ion Scurtu dela Liceul românesc din Brașov, mult regretatul meu prieten (n. la 1877) și-a făcut studiile în orașul său natal, la acel vestit Liceu pe care fondatorul său, marele Arhiepiscop Șaguna, îl numia, cu legitimă mândrie, Sion al Românilor ortodoxi din Transilvania și Ungaria și care a dat neamului atâția bărbați de merit și valoare. De pe băncile școalei încă s'a remarcat și înălțat printre colegii săi nu numai prin aptitudinile și zelul său deosebit pentru învățătură, ci și prin începânde-



și promițătoarele sale manifestațiuni publicistice și oratorice. Văzând că luptele naționale atunci în toi (epoca Memorandului), l-au prins în mijlocul lor de cum a părăsit băncile școalelor din Brașov și a trecut, pentru studiul literilor, la Universitatea din Budapesta (1895), unde deveni, în curând, prin tăria și ardoarea cu care-și exprima, în scris și în viu graiu, sentimentele și credințele sale, unul din cei mai cu vază reprezentanți ai tinerimei noastre studioase din Capitala Ungariei și, în acelaș timp, prin laborioasa sa activitate ziaristică, unul din colaboratorii cei mai apreciați ai acestei tinerimi, la „Tribuna“ din Sibiiu.

Aptitudinile sale literare și pasiunea sa pentru luptele politice l-au dus tot mai aproape de foaia aceasta și de conducătorii partidului național, așa că, nu mult în urmă, silit de altfel și de greutatele vieții, părăsi Budapesta și se așeză în Sibiiu, ca redactor intern la „Tribuna“ și colaborator la revistele literare ale vremii. Artico-

lele sale, totdeauna vioaie și curgătoare, se remarcă prin curajul cu care și exprima opiniile și prin bărbăția cu care se angaja în discuții polemice. Munca ziaristului e, desigur, ingrătă: se îngroapă îndată. Are însă și un avantaj: e adesea scoasă, mai târziu, la iveală, cu interes și folos, de cei ce voesc să reconstitue, cu ajutorul ei, împrejurările și aspectele vieții predecesorilor. Și atunci vine adevărata ei apreciere. Când aceasta se va face pentru „Tribuna” dela Sibiu, e sigur că, alături de cei ce și-au înmormântat, în coloanele acestui glorios ziar, simțirile și convingerile lor naționale și politice, Ion Scurtu va avea o pagină din cele mai frumoase, în care urmașii vor releva, în deosebi, avântul tineresc și temperamentul combativ al scrisului său.

Ajuns, pentru sinceritatea cu care el, om tânăr și lipsit de experiență, lua, uneori, atitudinii împotriva anumitor stări sociale, în conflict cu unii din cei ce dețineau pe atunci conducerea socie-

tății românești din Sibiu, conflict pe care trebui să-l aplaneze însuși președintele partidului național, venerabilul Gheorghe Pop de Băsești, — Ion Scurtu fu nevoit să părăsească „Tribuna“ și să treacă, ca și alți colegi, înaintași ai săi, în țară, la București, unde găsi, ca protector moral, pe mult regretatul Aurel C. Popovici, pentru care tânărul ziarist și student avea — și cu drept cuvânt — un adevărat cult, socotindu-l ca mentor al său în viața politică, și unde, ca să-și poată agonisi traiul, trebui se între ca redactor la „Dreptatea“ lui Nic. Fleva, de sub direcția lui Anton Bacalbașa. Noul mediu ziaristic nu-i fu de fel prielnic. Totuși, ambițios și demn cum era, Scurtu nu se plânse și nici nu cârti, ci, cu inima sa jună, munci stăruitor, împlinindu-și și aci datoria întreagă, până ce sprijinatorii săi îi făcură un aranjament — dela Societatea „Transilvania“ și dela „Ligă“ — ca să se poată întoarce acasă, să-și continue studiile la Universitatea din Cluj (1898).

Aci, în această cetate a șovinișmului maghiar, Ion Scurtu a trăit partea cea mai agitată și mai ideală a vieții lui. În mijlocul colegilor săi ceva mai tineri, el aducea nu numai reputația unui ziarist încercat și a unui vorbitor talentat, ci, ceea ce era și mai de folos, cunoștința solidă și prețioasă, plină de iubire și înțelegere, a lumii din vechiul Regat, în toate manifestările și aspectele ei. De aceea, în viața social-culturală, atât de frământată, a Clujului de atunci și în luptele politice-naționale, atât de vii, ale vremii aceleia, el se găsea totdeauna în fruntea tinerimei — stimulând, îndrumând și agitând...

Două au fost, în deosebi, momentele prin cari, în acest timp, Ion Scurtu s'a ilustrat în sânul studenției universitare și s'a impus atenției lumii românești: agitația pornită pe urma încoronării mormântului de la Tebea, cu toate acele întâmplări dramatice, vii încă în amintirea celor mai în vârstă dintre noi, și acțiunea sa, pricepută și energică,

de la Congresul internațional studențesc, organizat de Asociațiunea „Corda Fratres” la Paris, unde a repurtat, din punct de vedere politic, o răsunătoare izbândă împotriva Maghiarilor, obținând constituirea în secții a congresului pe naționalități, nu pe țări, cum pretindeau reprezentările acestora și amicii lor.

Urmările se știu: excluderea dela Universitate și procesul de agitație împotriva Statului, cu inevitabila condamnare la închisoare. Ion Scurtu trebui să treacă pentru a doua oară Carpații, în țară, unde prietenii și sprijinitorii îl sfătuiră să caute reculegere și liniște într'un mediu de muncă mai senină și mai rodnică, în care să-și poată continua și isprăvi studiile. Cu ajutorul celorlorași societăți mai sus amintite și cu ceia ce câștiga din ziaristică, plecă la Lipsca. După doi ani de studii și lucrări serioase, el își trecu aci examenul de doctorat în litere și filosofie (1902) cu o merituosă teză despre „Viața și scrierile în proză ale



lui Mihail Eminescu" (tipărită la 1903) — fragment dintr'o monografie asupra marelui poet pe care o concepușe și-o avea în pregătire, adunând în acest scop, continuu și cu destulă trudă, un bogat și prețios material informativ și documentar.

Intors la București, Ion Scurtu se dedică carierei de sacrificiu căreia și-au închinat rostul vieții lor, în cursul timpului, marea majoritatea a intelectualilor români transilvăneni siliți de împrejurările vittrige ale patriei lor de origine să treacă în vechiul Regat — dascăliei. Profesor suplinitor, mai întâiu, la Liceele St. Sava și Lazăr, el sfârși prin a obține, pe urma examenelor de capacitate, o catedre de limba și literatura germană la Seminarul Central și o alta la Seminarul Nifon din Capitală.

Ca dascăl a fost, fără nici o exagerare, model. Conștiincios și exact, bine pregătit în specialitatea sa și cu vocație pedagogică înăscută, el câștigă, prin darul său de expunere și prin tac-

tul cu care-și apropia oamenii, sufletele școlarilor săi și-și dobândi curând în lumea didactică o reputație de natură a-l face să fie reclamat în toate părțile pentru lecții. La Școala superioară de Războiu și la Școala de fete a Doamnelor române făcu ani de-arândul frumoase și apreciate lecții de istoria literaturii naționale. La Ateneu, la Universitatea populară, la Societatea Femeilor ortodoxe, la Ligă, la Carpați și în alte locuri era solicitat mereu să țină conferințe, ca unul ce putea expune, cu pricepere și ușurință, cu eleganță și, când era trebuință, cu entusiasm, subiectele cele mai varii din domeniul preocupărilor culturale și naționale ale vremii. Aproape cincisprezece ani a contribuit astfel Ion Scurtu, alături de atâția alți meritoși colegi, la creșterea în idealitate a tinerimei și la educația națională a societății românești din Capitala țării.

Dar el nu era omul care să se mulțumească numai cu o asemenea activitate didactică, ori cât de apreciată și recunoscută ar fi

fost ea. Aptitudinile și ambițiile sale literare, temperamentul și trecutul său de luptător în ogorul presei naționale, pregătirea și pasiunea sa pentru viața politică îl îndemneau să nu cruțe nici timpul nici oboseala spre a se manifesta în toate aceste direcții — în literatură, în publicistică, în politică.

Adunând continuu material pentru monografia sa literară, Ion Scurtu dădu, până la terminarea acesteia, câteva publicațiuni pregătitoare: un mic studiu asupra „Portretelor lui Eminescu” și o ediție — nu a poeziilor postume (cum s’a spus), publicate de Nerva Hodoș, și nici a poeziilor populare, tipărite de Ilarie Chendi — ci a aceluși roman sau, mai bine, fragment de roman, intitulat „Geniu pustiu”. Apoi: un prim volum din „Scrierile politice și literare” ale genialului poet și o ediție nouă, făcută pe alte criterii de alegere și împărțire, a poeziilor lui cunoscute, pe care a intitulat-o, după o indicație găsită în manuscrisele rămase dela au-

tor „Lumină de lună“. A tipărit, în fine, în „Sămănătorul“ o serie întreagă de articole — cercetări personale și critice — asupra operei lui Eminescu și literaturii privitoare la această operă, — articole de cari, cum scrie dl Iorga, cercetătorii viitori nu se vor putea dispensa în studiile lor asupra lui Eminescu.

Paralel cu această activitate literară specială, Ion Scurtu desfășură, neîntrerupt, timp de vre-o șapte ani, o altă mai generală, la aceeași revistă, cu articole de direcție, de polemică, de critică, de informație, atingând problemele și manifestările literare și culturale ale timpului. Militant entusiast al noului curent național în literatură, impus, susținut și dus la izbândă prin puternica personalitate a d-lui N. Iorga, admirator sincer și pasionat al domniei sale, prieten plin de devotament și desinteresare al scriitorilor grupați pe vremuri în jurul „Sămănătorului“, Ion Scurtu a fost acela dintre ei, care, nedescurajat, a căutat să înfrunte

crizele prin care această revistă a trecut după retragerea dela direcție a d-lui N. Iorga. El i-a rămas până la sfârșit colaborator credincios și asiduu, luptând prin toate mijloacele să-i susțină și mai departe vaza în public. În acest scop a chemat la direcție pe A. C. Popovici și pe alți scriitori, străini de literatură. Zadarnic. Revista a căzut totuși. Cel din urmă însă care a părăsit-o, a fost Ion Scurtu.

Dela „Sămănătorul“ el și-a continuat activitatea publicistică, de astă dată mai mult ziaristică, la gazetele editurii, pe atunci încă naționalistă, a Institutului „Minerva“. A lucrat și aci, activ și multilateral, vre-o doi trei ani, până când atitudinea pe care o luă direcția acestor ziare în anumite chestiuni preocupând în mod mai deosebit opinia publică l-a silit să le părăsească. Aci, ca și în Transilvania, la ale cărei gazete tot mai colabora din când în când, a făcut politică — dar numai politică națională și culturală. Căci precum în toată ac-

tivitatea sa ziaristică de dincoace a stat deasupra preocupărilor și certelor confesionale, cari nu l-au putut nici odată pasiona, ca pe alții, tot așa dincolo a rămas, ca cei mai mulți din intelectualii ardeleni trecuți în țară de altfel, deasupra luptelor politice de partid, servind numai interese superioare și permanente ale neamului. A avut, firește, legături, uneori intime chiar, cu bărbați politici din toate partidele, legături care-l onorau și pe cari le prețuia și înțelegea să le cultive, tot în folosul cauzei naționale. Nu s'a aservit însă intereselor lor de partid, ceia ce altcum, trebuie s'o spunem, ei nici odată nu i-ar fi cerut, cum n'ar fi putut cere acest lucru nici unui om de merit și de caracter ca dânsul.

Unui singur om politic i-s'a a servit — dacă pot întrebuița această expresie în sens nedegradator — Ion Scurtu și unei singure politice, — lui Aurel C. Popovici și politicei de federalizare, pe baze naționale, a Austro-Un-

gariei, reprezentată de aceasta. În toate împrejurările, dar mai ales după apariția publicației „Gross Oesterreich“, el a căutat să propage cât mai mult și în cercuri cât mai largi — între altele și prin „Universul“ — ideile cuprinse în carte și să lucreze pentru țelul politic al autorului ei. Manifestarea pusă la cale de A. C. Popovici, a Românilor imigrați din fosta Monarhie, făcută Prințului moștenitor Francisc Ferdinand, cu prilejul vizitei sale la Sinaia, a fost organizată și condusă de Ion Scurtu. Lucrând cu mult tact, el a izbutit atunci să presinte, în fruntea unei delegațiuni, răposatului Arhiduce o adresă omagială în numele compatrioților adăpostiți în Regat, cu care ocazie a avut și o interesantă conversație cu imperialul oaspete al Regelui Carol, — conversație care slujește și ea, firește, să alimenteze speranțele vane pe care unii din ai noștri căutau să le deștepte în mijlocul poporului român față de persoana nefericitului clironom al Tronului austro-ungar...

Dar, om de bun simț și stăpânit de realități, când își dădu seama de schimbarea stării de spirit produsă în opinia publică din Regat pe urma răsturnărilor de situații și de forțe din 1913, Ion Scurtu renunță la propaganda sa pentru Gross Oesterreich. Iar după izbucnirea războiului european, văzând întregul plan al artificialei construcții politice năruit, s'a întors la politica tinerețelor sale — indenta română, pentru care, de altfel, trebuie s'o recunoaștem, Gross Oesterreich era numai o etapă, atât pentru autorul ei, cât și pentru cel mai afectuos al său aderent. N'a participat însă la agitațiile sgomotoase pentru războiu. Era doar acum în plină maturitate, cu porniri și sentimente stăpânite. Suferise apoi o crudă lovitură a soartei — moartea tinerei sale soții — care-l făcuse mai retras și mai puțin expansiv și comunicativ. Avea, în fine încredere deplină în politica națională a factorilor chemați a conduce și hotărî de soarta țării și a neamului.



Când războiul nostru a fost declarat, Ion Scurtu solicită și obține de la Marele Stat major al Armatei să fie angajat ofițer voluntar pentru serviciile de informație — ca translator. Intreaga campanie o făcu la Cartierul armatei II, care a operat în părțile Brașovului și Făgărașului. După retragerea în Moldova, a stat tot timpul la Bacău, unde se stabilise Statul major al acestei armate. Emoțiile, privațiunile, greutatețile și suferințele de tot felul ale campaniei i-au zdruncinat sănătatea, înlesnind desvoltarea teribilei maladii ascunse în organismul său. A dus-o așa bolnav, din ce în ce mai rău, până în primăvara anului 1918, când fu concediat și reformat ca impropriu pentru serviciu. Intors, prin Galați, la București, pentru o mai serioasă căutare, el dădu aci peste o altă nenorocire, tot așa de mare, numai cât de ordin moral: tot rodul muncii sale, intelectuale de vre-o douăzeci de ani, prețiosul și bogatul material pentru monografia lui Eminescu, cursuri, con-

ferințe, memorii, scrisori foarte importante, în deosebi dela A. C. Popovici, fusese ridicat de agenții lui Iancso Benedek în timpul ocupației și transportat la Budapesta. Stăruințele sale ulterioare, după ocuparea Capitalei ungare de ai noștri, de a i se căuta și aduce ceia ce i se răpise, au rămas toate zadarnice.

Răpus fizicește și fără nădejde de vindecare sau măcar de ameliorare a răului ce-l ruina. cu întreaga muncă a vieții sale pierdută și fără putință de a o mai regăsi, Ion Scurtu și-a îndurat, patru ani de zile, soarta cu o resignare într'adevăr de minunat. Iși petrecea timpul, când suferințele-i dădeau păs, cetind și lucrând câte ceva (intenționa să-și redacteze notele din campanie). În vremea din urmă, mutându-se în localul Seminarului central, își făcea chiar lecțiile. Era în curent cu toate și știa — ca oricare altul — ce se petrece. Se înțelege că lucrurile și întâmplările nu-l mai puteau interesa în măsura de altădată sau cel puțin ele nu se

mai răsfrângeau în afară cu comunicativitatea și căldura de odinioară, cari îi scăzuseră mult. Și-a păstrat însă, până la sfârșit, luciditatea minții sale vioaie și limpezi și facultatea spiritului său obiectiv și logic.

În modesta sa chilie de suferință rar de tot dacă mai intra vreun amic sau cunoscut de pe vremuri. A trăit să-i vadă pe mai toți ridicați și așezați în situațiile înalte pe care România Mare le-a oferit cu atâta generositate, chiar și celor ce nu luptaseră, cum a luptat el, pentru idealul din înfăptuirea căruia a eșit această România Mare. N'a hulit și nici n'a pizmuțit pe nimeni. Iși dădea seamă că pentru el viața e isprăvită și nu mai râvnia nimica. A așteptat însă dela acei ce-i fuseseră mai aproape, dela acei cărora le făcuse servicii prețioase, mai ales politice, dela acei ce, câtă vreme fusese sănătos și cu vază, îl înconjuraseră cu stimă și afecțiune, a așteptat, zic, dela unii ca aceștia o aducere aminte, un semn de atențiune. Și nu pentru a-l aju-

ta în nevoia în care se găsea : era prea discret ca să-și destăinuiească lipsa și prea mândru ca să primească mila, ci pentru a-l reconforta moral...

Dar, afară de doi-trei — printre cari venerabilul domn Francisc Hossu și I. P. S. Nicolae al Sibiului — nici unul n'a venit să-l vadă. Cu toate acestea nu s'a supărat pe nimeni și nu cred că din acei puțini ce l-au văzut în timpul boalei să poată vre-unul spune c'a auzit din rostul lui cuvânt de reproș pentru această abandonare și uitare a prietinelor și cunoscuților. Dimpotrivă, când venia vorba de aceasta, îi scusa, justificându-le purtarea într'un chip sau în altul. N'a murit mâhnit pe nimeni. N'a dus cu el în mormânt de cât conștiința de-a și fi făcut, totdeauna și în toate împrejurările, pedea'ntregul datoria, de a fi lucrat și luptat în viață nu pentru sine și pentru binele lui, ci pentru semenii săi și pentru binele lor, al neamului, și, în siârșit, de a fi suferit, resignat, așa cum se cade sufletelor tari și virtuțose. S'a dus

deci împăcat cu sine și cu lumea pe care a părăsit-o, ca un bun și adevărat creștin, cum a și fost Ion Scurtu în toată viața lui.

\*

Incheind aceste cuvinte de amintire, îmi fac o datorie de conștiință față de foștii lui amici și cunoscuți, arătându-le că în ultimul timp neuitatul meu prieten avea o statornică și frumoasă preocupare: ca din despăgubirile de războiu ce urma să le primească, să facă o fundațiune la Universitatea din Cluj — din care fusese exclus pentru agitație împotriva Statului ungar — care să-i poarte numele și din venitul căreia să se acorde premii pentru lucrări originale cu privire la Eminescu și la opera sa, pe care el n'o putuse cerceta și studia până la capăt. A murit însă fără să fi primit acele despăgubiri și fără deci să-și fi putut realiza planul. Nu-e oare o datorie de pietate pentru toți aceia ce l-au cunoscut și l-au prețuit să caute să înfăptuească acest gând nobil

al lui Ion Scurtu? Socot că societatea noastră românească, deși în acută criză de cras materialism și indiferentism pentru cele ideale, e totuși capabilă de o asemenea faptă bună și pioasă. În loc deci de cununi și flori pe un mormînt — o mică contribuție în memoria acestui bun și devotat fiu al neamului. Inceputul îl face cel ce scrie aceste rânduri și îndreptează acest apel, punând, cu suma de Lei 500, bază acestui fond la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj.

Cluj, 30 Iulie 1922.

**Alex. Lapedatu.**

